

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ І РОЗРИВІВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Digital Tools for Overcoming Educational Losses
and Gaps in the Context of War and Recovery in Ukraine

Національна академія
педагогічних наук України

National Academy of Educational
Sciences of Ukraine

Державна науково-
педагогічна
бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського

V. Sukhomlynskyi State
Scientific and Educational
Library of Ukraine

Серія
«Наукові дослідження відділу
наукового інформаційно-
аналітичного супроводу
освіти ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського»

Series
«Scientific Research of the
Department of Scientific
Information and Analytical Support
of Education of the
V. Sukhomlynskyi SSEL of
Ukraine»

Київ, 2025
Kyiv, 2025

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
National Academy of Educational Science of Ukraine

ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine

ВІДДІЛ НАУКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО
СУПРОВОДУ ОСВІТИ
Department of Scientific Information and
Analytical Support of Education

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ І РОЗРИВІВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Digital Tools for Overcoming Educational Losses and Gaps
in the Context of War And Recovery in Ukraine

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД
Analytical Review

Київ – 2025
Kyiv – 2025

Упорядник:

Кравченко Ю. А., науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Загальна редакція:

Ростока М. Л., кандидат педагогічних наук, старший дослідник, завідувач відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Літературний редактор:

Василенко Н. М., провідний редактор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Рецензент:

Шамралуок О. Л., кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-методичної роботи Вищого професійного училища №25 м. Хмельницького

Цифрові інструменти для подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України (аналітичний огляд) / упоряд.: Ю. А. Кравченко; за заг. ред. М. Л. Ростока. *Інформаційно-аналітичні ресурси ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського* [офіц. сайт]. Київ, 2025. 22 с.

Digital Tools for Overcoming Educational Losses and Gaps in the Conditions of War and Reconstruction of Ukraine (analytical review) / compiled by J. A. Kravchenko; edited by M. L. Rostoka. *Information and Analytical Resources of the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine* [official website]. Kyiv, 2025. 22 p.

Аналітичний огляд підготовлено в рамках дослідницьких пошуків з розв'язання завдань наукового дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід» і присвячено розвідкам щодо використання цифрових інструментів для подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України.

Матеріали аналітичного огляду пропонувано для використання в практичній роботі науковців, педагогічних працівників закладів освіти різних рівнів акредитації, у дослідницькій діяльності докторантів, аспірантів та всіх, кого цікавлять проблеми цифрових рішень з подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України.

The analytical review was prepared within the framework of research efforts to address the objectives of the scientific study 'Information and Analytical Support for the Digital Transformation of Education and Pedagogy: Domestic and Foreign Experience' and is dedicated to research on the use of digital tools to overcome educational losses and gaps in the context of war and reconstruction of Ukraine.

The materials of the analytical review are offered for use in the practical work of scientists, pedagogical staff of educational institutions of various levels of accreditation, in the research activities of doctoral students, postgraduate students and anyone interested in the problems of digital solutions to overcome educational losses and gaps in the context of war and reconstruction of Ukraine.

ЗМІСТ

Анотація	4
1. Проєкти цифрової трансформації освіти для подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України	6
2. Методичні рекомендації для подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України	11
3. Наукові праці з проблеми використання цифрових технологій для подолання освітніх втрат і розривів	14

АНОТАЦІЯ

1

Нині система освіти України переживає складні часи. Війна, яка розпочалася в 2022 році, негативно вплинула на освітній процес. Бойові дії, окупація територій, повітряні тривоги, переміщення значної кількості здобувачів освіти і педагогів в інші регіони країни та за кордон – усі ці чинники істотно позначилися на якості освітнього процесу та стали причиною накопичення прогалин у навчанні й викладанні. Освітні втрати, розриви та прогалини є одним із викликів для сучасної української системи освіти.

Надолуження освітніх втрат – це довгостроковий і складний процес, що об'єднує зусилля закладів освіти (адміністрації, педагогів, здобувачів, батьків), органів управління освітою місцевого самоврядування, державних і наукових установ. Освітні виклики активізували пошук цифрових рішень для їх подолання.

Саме упровадження заходів цифровізації та цифрової трансформації, використання цифрових технологій для розв'язання складних освітніх викликів в умовах воєнного стану та в період відновлення України є надзвичайно актуальним рішенням в умовах небезпечного форсмажору. Цій проблемі присвячено низку досліджень і праць. До пошуку цифрових рішень сучасних освітніх викликів в Україні активно долучилися українські вчені, які досліджують методологічні аспекти створення цифрової системи, цифрові трансформації системи освіти, цифрові технології навчання, моделювання цифрового освітнього простору. Разом з тим можемо констатувати, що питання використання цифрових технологій у подоланні освітніх втрат в умовах війни та відновлення України досліджено не достатньо.

Тож метою цього інформаційного ресурсу є спроба аналітично узагальнити основні проекти цифрової трансформації освіти для подолання освітніх втрат в умовах війни та відновлення України та віднайти й упорядкувати нечисленні наукові праці, методичні рекомендації із зазначеної тематики та надати певного спрямування й орієнтиру для подальших досліджень у цьому векторі.

Сподіваємось, що запропонований ресурс надаватиме поштовх і уможливлуватиме окреслення траєкторії для нових наукових досліджень і методичних розробок щодо подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України, зокрема засобами цифровізації та цифрової трансформації освіти й педагогіки, екстраполюючи провідні практики вітчизняного і зарубіжного досвіду в цьому контексті.

Ключові слова: інформаційно-аналітичний супровід, освітні втрати і розриви, цифрові інструменти, цифрова трансформація освіти.

2

¹ Джерело: <https://www.zoda.gov.ua/news/54226/prezentovano-94-projekti-tsifrovoji-transformatsiji.html>

² Джерело: <https://lenovo.ua/blog/kompyuter-dlya-navchannya-yak-vibrati-najkrashche-rishennya-dlya-shkoli>

ABSTRACT

Ukraine's education system is currently going through difficult times. The war that began in 2022 has had a negative impact on the educational process. Hostilities, occupation of territories, air raids, the displacement of a significant number of students and teachers to other regions of the country and abroad - all these factors have significantly affected the quality of the educational process and caused gaps in learning and teaching. Educational losses, gaps and gaps are one of the challenges for the modern Ukrainian education system.

Making up for educational losses is a long-term and complex process that combines the efforts of educational institutions (administration, teachers, students, parents), local government education authorities, state and research institutions. Educational challenges have intensified the search for digital solutions to overcome them. It is the implementation of digitalisation and digital transformation measures, the use of digital technologies to address complex educational challenges under martial law and during the period of Ukraine's recovery that is an extremely relevant solution in the face of dangerous force majeure.

A number of studies and papers are devoted to this issue. Ukrainian scientists are actively involved in the search for digital solutions to modern educational challenges in Ukraine, studying the methodological aspects of creating a digital system, digital transformations of the education system, digital learning technologies, and modelling of the digital educational space. At the same time, we can state that the issue of using digital technologies to overcome educational losses during the war and the reconstruction of Ukraine has not been sufficiently studied.

Therefore, the purpose of this information resource is to analytically summarise the main projects of digital transformation of education to overcome educational losses during the war and the reconstruction of Ukraine, to find and organise the few scientific papers and methodological recommendations on this topic, and to provide some direction and guidance for further research in this area.

We hope that the proposed resource will provide an impetus and enable the outlining of a trajectory for new research and methodological developments to overcome educational losses and gaps in the context of war and reconstruction of Ukraine, in particular through digitalisation and digital transformation of education and pedagogy, extrapolating the best practices of domestic and foreign experience in this context.

Keywords: Information and Analytical Support, Educational Losses and Gaps, Digital Tools, Digital Transformation of Education.

1. ПРОЄКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ І РОЗРИВІВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Цифровізація освіти є одним з ключових чинників забезпечення безперервності освітнього процесу, реалізації дидактичних принципів системності й послідовності, доступності навчання та міцності засвоєння знань, умінь і навичок. Ці принципи є пріоритетними, тому їх дотримання має першочерговий вплив на освітній процес і його результати під час дії воєнного стану та відновлення України.³ В Україні реалізуються різноманітні заходи та проєкти для подолання освітніх втрат шляхом використання цифрового інструментарію.

1.

Міністерство освіти і науки України.
Стратегічний план діяльності МОН України до 2027 року
<https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku>

У документі МОН України «Освіта переможців» окреслено пріоритетні напрями діяльності МОН України до 2027 року, що охоплюють усі структурні ланки освіти (дошкільні заклади освіти, заклади загальної середньої освіти, позашкільну освіту, професійну, вищу освіту та ін.). Одним з пріоритетних напрямів визначено цифрову трансформацію освіти. Зауважено, що «внаслідок збройної агресії велику кількість українських шкіл пошкоджено або зруйновано. Тисячі шкіл закрито. Понад 1,6 млн дітей в Україні були змушені перейти на дистанційне навчання. З них третина не має доступу до онлайн-навчання через відсутність технічних засобів або зв'язку. Брак доступу поглиблює освітні втрати та впливає на

³ Малихін О. В., Арістова Н. О., Ліпчевська І. Л. Цифровізація профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*. 2024. Вип. 4. С. 57-64. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/744869/> (дата звернення: 14.03.2025).

психологічний стан дітей. Без належної освіти юного покоління під загрозою може опинитися майбутнє країни та розвиток нашого суспільства. З огляду на це відновлення доступу до освіти є одним із пріоритетів держави. *Цифрова трансформація – один зі способів забезпечення безперервності освітнього процесу.* Важливим завданням української освітньої системи є підвищення рівня цифрової грамотності серед здобувачів і вчителів, а також забезпечення закладів освіти сучасними інформаційно-комунікаційними засобами і технологіями для ефективної організації та здійснення освітнього процесу.

2.

Міністерство освіти і науки України.
Технологія для подолання освітніх розривів серед
дітей прифронтових регіонів

<https://mon.gov.ua/news/ministerstvo-osvity-i-nauky-ukrainy-zatverdilo-tekhnologiiu-dlia-podolannia-osvitnikh-rozryviv-sered-ditei-pryfrontovykh-rehioniv>

Зазначено, що завдяки проєкту «Цифрові інструменти для подолання відставання у навчанні, соціально-емоційного розвитку та оцінювання стану психічного здоров'я для найбільш вразливих дітей» тисячі українських здобувачів освіти молодших класів отримали шанс надолужити шкільну програму та поліпшити емоційний стан. Одним із ключових досягнень проєкту стало впровадження *цифрового скринінгу емоційного добробуту* учнів 1–4 класів у шести прифронтових регіонах. Після аналізу результатів Міністерство освіти і науки України затвердило цю технологію для подальшого використання в освітньому процесі.

Цифровий скринінг емоційного стану став важливим інструментом діагностики, що дає змогу виявляти комплекс симптомів посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у дітей. У *цифровий підручник eKidz.eu*, який використовується для подолання освітніх втрат, інтегровано спеціальний опитувальник. Він допомагає оцінювати базові

показники емоційного добробуту здобувачів освіти і застосовувати ефективні психологічні методики підтримки.

Підручник eKidz.eu також містить інструменти штучного інтелекту, які допомагають оптимізувати роботу вчителів та скоротити час на перевірку завдань. Навчальна книга, яку МОН України схвалило до використання ще 2022 року, входить до переліку 20 ефективних навчальних інструментів за оцінюванням UNICEF.

3.

Міністерство освіти і науки.
Екосистема для надолуження освітніх втрат
<https://mon.gov.ua/news/v-ukraini-zapratsiuvala-ekosistema-dlia-nadoluzhennia-osvitnikh-vtrat>

Екосистема для надолуження освітніх втрат дає можливість українським школярам застосовувати штучний інтелект, інтерактивні кейсові уроки та «Убер-Школу» для подолання прогалин у знаннях.

«Наша команда розробила Екосистему надолуження освітніх втрат, яка дасть змогу українським школам широко застосовувати інноваційний формат «перевернутого класу», використовуючи такі інструменти, як штучний інтелект, інтерактивні кейсові уроки та «Убер-Школу», що докорінно змінює процес навчання. Нині ми використовуємо цю систему саме для надолуження освітніх втрат, оскільки це є актуальною проблемою як для системи освіти, так і для здобувачів освіти, які вимушено пропустили багато навчального матеріалу», – зазначила виконавча директорка Асоціації інноваційної та цифрової освіти Марія Богуслав.

Суть «перевернутого класу» полягає в тому, що здобувачі освіти самостійно опрацьовують матеріал, а вчителі допомагають їм, виконуючи роль ментора, а не транслятора знань. Екосистема з надолуження освітніх втрат дає змогу учням проходити тестування на основі штучного інтелекту,

який визначає рівень знань вибраного предмета, після чого зеленим, жовтим і червоним кольорами показує, які теми засвоєні добре, а яким потрібно приділити увагу. Після цього учень / учениця самостійно вивчає ці теми за допомогою інтерактивних кейсових уроків на цьому ж порталі.

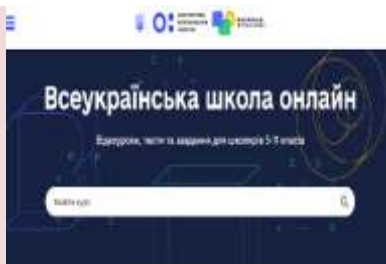
4.

Міністерство освіти і науки України,
Асоціація інноваційної та цифрової освіти, ЮНІСЕФ.
Проект «Тест для надолуження освітніх втрат»
<https://www.aitest.in.ua/>

У грудні 2023 року МОН України спільно з Асоціацією інноваційної та цифрової освіти та ЮНІСЕФ презентували проєкт «Тест для надолуження освітніх втрат» для всіх учасників освітнього процесу. Тести, створені за допомогою штучного інтелекту, доступні для здобувачів 5-11 класів з таких предметів, як англійська мова, українська мова, алгебра, геометрія, фізика та історія України. Перевагою є те, що тестування є безкоштовним, доступним, без обмежень щодо кількості спроб, проте потребує реєстрування на платформі. Здобувачі можуть в особистому кабінеті відстежувати навчальні результати.

5.

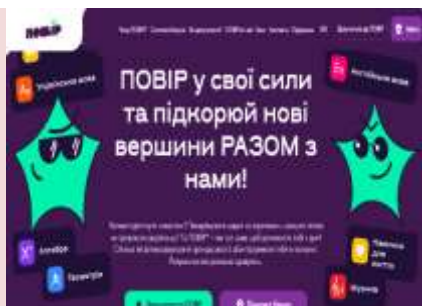

Міністерство освіти і науки України,
Український інститут розвитку освіти,
Міністерство цифрової трансформації України.
Всеукраїнська школа онлайн
<https://lms.e-school.net.ua/>

Міністерством освіти та науки України спільно з Українським інститутом розвитку освіти та Міністерством цифрової трансформації України створено проєкт «Всеукраїнська школа онлайн», який є актуальним і дієвим у виявленні та подоланні освітніх втрат. «Всеукраїнська школа онлайн» – сучасний онлайн-ресурс для змішаного й дистанційного навчання здобувачів освіти середньої та старшої школи, що забезпечує здобувачів відеопоясненнями, конспектом, тестами та можливістю

відстежувати свій навчальний прогрес, а педагогів – необхідними методичними рекомендаціями та прикладами застосування сучасних освітніх технологій.

6.

Національна онлайн-платформа «ПОВІР»

<https://povir.in.ua/>

<https://nus.org.ua/2024/08/12/povir-ty-mozhesh-yak-ukrayinske-uchnivstvo-pochynaye-dolaty-osvitni-progalyny-sprychyneni-povnomasshtabnoyu-vijnoyu/>

ПОВІР – це національна онлайн-платформа, де здобувачі освіти зустрічаються зі спеціально підготовленими педагогами для подолання освітніх прогалин. Власне, назва ініціативи є акронімом від фрази «Подолання Освітніх Втрат і Розривів», а її позиціонування – майданчик, де дітям допомагають впоратися з викликами в навчанні.

На платформі передбачено безкоштовну тренерську підтримку, навчальні матеріали та розвиток життєвих навичок; шість коротких зустрічей по 30 хв (спринтів) з математики, української та англійської мов, які допоможуть розібратися з труднощами з цих предметів; трекінг прогресу та власний освітній марафон. Після навчання учасник проєкту отримає сертифікат міжнародного зразка з переліком досягнень і подальших рекомендацій. Передбачається, що учасники проєкту, окрім навчання, зможуть підсилити навички стресостійкості, комунікації та роботи в команді, розвивати креативне та критичне мислення, чому сприятимуть СЕН-педагоги (СЕН – соціально-емоційні навички).

Проект «ПОВІР» реалізує ГО «ЕдКемп Україна» спільно з партнерськими інституціями, серед яких – Комітет із питань освіти, науки та інновацій Верховної Ради України, Міністерство освіти і науки України та Український інститут розвитку освіти, ГО «Смарт Освіта».

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ І РОЗРИВІВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

1. Міністерство освіти і науки України. Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2023/07/31/Unicef.Immediate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf> (дата звернення: 12.04.2025)

У рекомендаціях визначено ключові принципи організації програм з надолуження освітніх втрат, що спрямовані на підвищення якості організації освітнього процесу. Акцентовано, що серед заходів щодо подолання освітніх викликів у найближчій перспективі є такі, як от: відновлення закладів освіти; вивчення та аналіз зарубіжного досвіду (Фінляндія, Німеччина, КНР, Південна Корея та ін.); надання психосоціальної підтримки учасникам освітнього процесу; здійснення діагностики успішності здобувачів; *широке використання інноваційних методів навчання та цифрових технологій* тощо. Визначено вимоги до кваліфікації викладача програм з надолуження освітніх втрат: знання теоретичних і практичних засад фасилітації освітнього процесу; методична підготовка щодо реалізації програм з надолуження освітніх втрат; володіння основами психологічних знань і травма-інформованого підходу; володіння стратегіями формуального та підсумкового оцінювання; *володіння цифровими технологіями*.

Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат призначено для громадських організацій та інших стейкхолдерів (наприклад, закладів освіти, органів управління освітою), які вже впроваджують або планують впровадження програм з надолуження освітніх втрат.

2. Методичні рекомендації для підвищення кваліфікації керівників і педагогічних працівників з питань ефективних механізмів виявлення та подолання освітніх втрат / за заг. ред. Т. М. Сорочан. Київ : ДЗВО «УМО», НАПН України; 2024. 44 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/739609/> (дата звернення: 12.04.2025)

Рекомендації спрямовано на професійний розвиток і психологічну підтримку педагогів в умовах війни та повоєнної відбудови України. Вони містять характеристику наукових основ трансформації професійного розвитку педагогів і освіти для миру як його концептуальної основи, поради щодо організації, змісту і технологій підвищення кваліфікації педагогів у післядипломній освіті щодо виявлення і подолання освітніх втрат і розривів. Рекомендовано для працівників закладів післядипломної педагогічної освіти, керівників закладів освіти, консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників, методистів і педагогічних працівників закладів професійної і професійно-технічної освіти, психологів і соціальних педагогів.

У розділі *«Цифрові технології для виявлення та реалізації механізмів компенсування освітніх втрат й освітніх розривів на деокупованих територіях»* наголошено, що для реалізації механізмів компенсування навчальних втрат педагогам необхідно використовувати цифрові інструменти і технології та мати відповідний рівень цифрової компетентності. Цифрова компетентність передбачає впевнене й критичне використання цифрових технологій у професійній діяльності, повсякденному житті та спілкуванні. Авторами запропоновано перелік онлайн-курсів для підвищення цифрової компетентності педагогів.

3. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації / кол. автор.; за заг. ред. О. М. Топузова; уклад. М. В. Головка. Київ : Педагогічна думка, 2023. 187 с. URL: <https://undip.org.ua/library/diahnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/> (дата звернення: 12.04.2025)

Видання містить методичні рекомендації, підготовлені співробітниками Інституту педагогіки НАПН України, щодо діагностики

та компенсації освітніх втрат у загальній середній освіті України. Проаналізовано міжнародний досвід вимірювання освітніх втрат, запропоновано методологічні та дидактичні засади компенсації освітніх втрат здобувачів повної загальної середньої освіти, розглянуто засоби та інструменти діагностики освітніх втрат та надано рекомендації щодо механізмів надолуження/компенсації освітніх втрат за освітніми галузями.

Подано перелік *цифрових технологій та онлайн-ресурсів* (з різних освітніх предметів), які рекомендовано використовувати для подолання освітніх втрат (онлайн-платформи, мобільні застосунки, онлайн-підручники, онлайн-бібліотеки, різноманітні навчальні YouTube-канали й освітні платформи, інтерактивні симуляції тощо).

Зазначено, що в Інституті педагогіки НАПН України в минулі роки розроблено навчальне й методичне забезпечення дистанційного навчання. Це, зокрема, посібники із власне дистанційного навчання, а також електронні підручники, навчальні посібники, віртуальні лабораторії, що можуть бути адаптовані до сучасних умов навчання.

4. Майстерність відновлення: методичні рекомендації щодо подолання освітніх втрат / за заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв : Центр редакційно-видавничої діяльності ОІППО, 2023. 100 с. URL: https://repository.moippo.mk.ua/upload/07-02-24_55907247.pdf (дата звернення: 12.04.2025)

У збірнику подано інструктивно-методичні рекомендації щодо подолання освітніх втрат з різних предметів, які стануть у пригоді педагогам і керівникам закладів загальної середньої освіти. Запропоновано перелік *цифрових ресурсів* для виявлення й подолання освітніх втрат та приклади ресурсів, які допоможуть педагогам створювати навчальні контенти.

3. НАУКОВІ ПРАЦІ З ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ І РОЗРИВІВ

1. Вища освіта України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення: виклики і відповіді: науково-аналітична доповідь / В. Г. Кремень, В. І. Луговий, П. Ю. Саух, І. І. Драч, О. М. Слюсаренко, Ю. А. Скиба, О. В. Жабенко, С. А. Калашнікова, Ж. В. Таланова, О. М. Петроє, О. Ю. Оржель, І. Ю. Регейло, М. В. Набок; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2023. 172 с. DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-IHED-2023>

У пошуку відповідей для подолання окреслених викликів запропоновано ключові пріоритети розвитку вищої освіти та висловлено рекомендації щодо: забезпечення рівного доступу до якісної вищої освіти; вдосконалення викладання й навчання; розвитку дослідницького потенціалу ЗВО в умовах відкритої науки; реалізації соціальної відповідальності ЗВО; оптимізації мережі закладів вищої освіти України; посилення інтернаціоналізації вищої освіти; розвитку університетської автономії; використання *штучного інтелекту* у вищій освіті, подальшого розширення внеску НАПН України у розв'язання проблем української вищої освіти.

У розділі «*Цифровізація як засіб забезпечення рівного доступу до якісної вищої освіти*» акцентовано на двох стратегічних пріоритетах цифрової освіти: сприяння розвитку високоефективної екосистеми цифрової освіти та підвищення рівня цифрових компетентностей для цифрової трансформації, а також відповідні заходи з їх підтримки. Зазначено, що захист і відродження України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення країни значною мірою базуються на *цифрових трансформаціях* у вищій освіті, які сприяють забезпеченню рівного доступу до якісної вищої освіти.

2. Озерова Л. А., Запотічна М. І., Горват Г. Т. Перетворення освітніх парадигм у післявоєнний період: оцінка впливу цифрових технологій на навчання та доступ до освіти. *Академічні візії*. 2024. № 28. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/932> (дата звернення: 12.04.2025)

Проаналізовано трансформацію освітньої сфери у період війни та післявоєнного відновлення, визначено роль цифрових технологій у цьому процесі. До *основних завдань цифрових технологій* в освітньому процесі віднесено реалізацію соціального замовлення відповідно до потреб інформаційного суспільства, інтенсифікацію всіх рівнів освітнього процесу та розвиток особистості здобувача, підготовку його до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства. Зазначено, що одним з найбільш позитивних аспектів впровадження цифрових технологій в освітній процес є надання більшої доступності навчання для здобувачів. Проаналізовано особливості дистанційної форми навчання та цифрових інструментів, що сприяють її впровадженню. Окреслено основні компоненти сучасної парадигми освіти та схарактеризовано їх. Важливим чинником трансформації системи освіти України в умовах повномасштабного вторгнення та у період післявоєнного відновлення є *розроблення цифрового освітнього середовища*, що забезпечить безперервний доступ до навчання для кожного здобувача. Не менш вагомими є також розгорнута професійна підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів, що сприяють оперативній реакції на виклики сучасності. Використання різноманітних цифрових інструментів в освіті передбачає підвищення якості навчання, його ефективності та доступності для всіх здобувачів. Наголошено, що педагоги українських закладів освіти мають спрямувати свої професійні зусилля на формування конкурентоздатної молоді, яка може успішно реалізуватися в глобальному середовищі і бути здатною підтримувати власну освіту упродовж життя.

3. Гуц Н. А. Цифрове освітнє середовище у вищій освіті України: аналіз особливостей використання на тлі російсько-української війни. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 11(29). С. 83–92. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/932/827> (дата звернення: 12.04.2025)

Зазначено, що вторгнення РФ на територію України призвело до серйозних кризових ситуацій, які охоплюють людські втрати, руйнування інфраструктури, житлових, освітніх, соціальних і промислових об'єктів тощо. Це зумовило потребу в переформатуванні багатьох сфер людської діяльності для подальшого їх функціонування в надскладних умовах. Галузь освіти також зазнала значних змін з огляду специфіки освітньої діяльності, вимог та потреб воєнного часу. У статті проаналізовано трансформацію освітньої сфери у період війни та післявоєнного відновлення, визначено роль цифрових технологій у цьому процесі. До *основних завдань цифрових технологій в освітньому процесі* віднесено реалізацію соціального замовлення відповідно до потреб інформаційного суспільства, інтенсифікацію всіх рівнів освітнього процесу та розвиток особистості здобувача, підготовку його до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства. Акцентовано, що одним з найбільш позитивних аспектів впровадження цифрових технологій в освітній процес є збільшення доступності навчання для здобувачів. Проаналізовано особливості дистанційної форми навчання та цифрових інструментів, що сприяють її впровадженню. Окреслено основні компоненти сучасної парадигми освіти та схарактеризовано їх. Констатовано, що важливим чинником трансформації системи освіти України в умовах повномасштабного вторгнення та в період післявоєнного відновлення є *розроблення цифрового освітнього середовища*, яке забезпечить безперервний доступ до навчання для кожного здобувача. Не менш вагомими є також розгорнута професійна підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів, що сприятимуть оперативній реакції на виклики сучасності. Використання різноманітних цифрових інструментів в освіті спрямовано на підвищення якості навчання, його ефективності та доступності для всіх здобувачів. Зазначено, що педагоги

українських закладів освіти мають спрямувати свої професійні зусилля на формування конкурентоздатної молоді, яка може успішно реалізуватися в глобальному середовищі і бути здатною підтримувати власну освіту упродовж життя.

4. Сліпчишин Л., Голіяд І., Якимович Т., Дубовик О., Тропіна М. Повоєнна модернізація освіти: цифрове освітнє середовище як ключовий елемент інноваційно-освітнього кластеру. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2024. № 2(12), С. 56–67. DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(12\).2024.315010](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(12).2024.315010)

У роботі досліджено актуальні питання модернізації освіти в повоєнній Україні, що потребує значних інвестицій у людський капітал. Особливу увагу приділено значенню цифрових технологій у формуванні сучасного освітнього середовища, яке забезпечує доступ до ресурсів, необхідних для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних до відновлення інфраструктури та впровадження інноваційних рішень. Автори наголошують на важливості *створення інноваційно-освітніх кластерів, що інтегрують освіту, науку та бізнес і сприяють навчанню та перекваліфікації* різних груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та тих, хто пережив стресові ситуації.

5. Топузов О., Алексеева С. Штучний інтелект та імерсивні технології в освітніх практиках: компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті під час війни в Україні. *Освіта для цифрової трансформації суспільства: монографія*. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2024. С. 249–260. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/744578> (дата звернення: 12.04.2025)

Здійснено аналіз можливостей використання штучного інтелекту та імерсивних технологій для компенсації освітніх втрат в Україні під час війни. Розкрито найістотніші ознаки поняття освітніх втрат, що характеризують втрату можливостей для всебічного розвитку здобувачів освіти, які пов'язані з втратою знань і навичок або відхиленням в академічному прогресі учня. Доведено, що компенсація освітніх втрат потребує комплексного підходу, а

активне використання цифрових інструментів в цьому процесі, цілеспрямований розвиток цифрової грамотності здобувачів освіти є пріоритетними напрямками державної політики в Україні. Обґрунтовано актуальність використання штучного інтелекту та імерсивних технологій в умовах війни, що дасть змогу забезпечити безперервність освітнього процесу і зберегти якість освіти. Схарактеризовані широкі можливості штучного інтелекту та імерсивних технологій для забезпечення персоналізованого навчання, автоматизації оцінювання знань та створення адаптивних навчальних програм, які можуть значно поліпшити ситуацію з освітніми втратами та підвищити ефективність навчання у закладах освіти. В умовах війни використання штучного інтелекту та імерсивних технологій уможливорює створення освітнього середовища, яке дає змогу навчатися в інтерактивний спосіб. Це особливо важливо в умовах війни, коли традиційні форми навчання можуть бути недоступними або небезпечними для організації і здійснення освітнього процесу.

6. Сілкова О. В., Макаренко О. В., Макаренко В. І. Інтеграції вищої освіти України у міжнародний освітній простір шляхом цифровізації в умовах військового стану. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 1(7). С. 610–618. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/items/3f6674df-b5e9-4505-bbe2-34e804f4672a> (дата звернення: 12.04.2025)

У статті розкрито поняття «цифровізації вищої освіти» на сучасному етапі для подальшої інтеграції закладів вищої освіти у міжнародний простір в умовах воєнного стану в Україні внаслідок російської агресії. Проаналізовано загальноєвропейську стратегію єдиного освітнього простору, яка спрямована на вдосконалення підготовки висококваліфікованих професійних кадрів та конкурентоздатності, виокремлено її основні напрями: загальний, постійний доступ до навчання, розроблення ефективних методів викладання, самоосвіти, легкий доступ до високоякісної інформації, надання навчальних знань за допомогою інформаційних технологій. Наголошено на викликах, що постали перед системою вищої освіти України внаслідок російського

вторгнення, а саме: знищення інфраструктури закладів вищої освіти, переміщення на нових містах розташування, скорочення фінансування, мобільність здобувачів вищої освіти, дотримання принципів академічної доброчесності. Запропоновано *шляхи розв'язання наведених проблем шляхом подальшого впровадження електронного навчання, створення єдиного освітнього інформаційного середовища, цифрової трансформації освітнього закладу* для збереження конкурентоздатності в міжнародному просторі з метою ефективного керування закладами, навчальним процесом. Наведено основні напрями цифрових трансформацій у вищій освіті, зокрема, використання більшої кількості цифрових інструментів для роботи зі здобувачами освіти, збирання даних, їх оброблення, автоматизація робочих процесів між різними структурами, відділами для швидкої роботи, самостійної роботи здобувачів освіти.

Запропоновано *напрями реалізації цифровізації освітніх закладів*: використання платформ Moodle, Google Class, електронного документообігу, створення цифрових кабінетів викладачів і здобувачів освіти. Визначено основні компоненти цифровізації – цифрова наука, цифрова освіта, цифровий менеджмент і маркетинг, цифрова інфраструктура.

7. Малихін О. В., Арістова Н. О., Ліпчевська І. Л. Цифровізація профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану. *Український педагогічний журнал*. 2024. №4. С. 57-64. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/744869/> (дата звернення: 12.04.2025)

Акцентовано, що глобальні освітні тренди та трагічні сучасні реалії зумовлюють доцільність повсякчасного використання цифрових технологій в освітньому процесі для комунікації педагогів, здобувачів освіти, батьків щодо виконання учнями навчальних завдань. Зазначено, що цифровізація освіти є одним з ключових чинників забезпечення безперервності освітнього процесу, реалізації дидактичних принципів системності та послідовності, доступності навчання та міцності засвоєння знань, умінь і навичок. Ці принципи є

пріоритетними і їх дотримання має першочерговий вплив на освітній процес і його результати під час дії воєнного стану в країні. Цифровізація є практичним інструментом персоналізації, індивідуалізації та диференціації навчання. Водночас використання цифрових (інформаційно-комунікаційних) технологій зумовлює виникнення специфічних утруднень у навчанні сучасних здобувачів освіти. Наявність широкого спектра програмного забезпечення та швидкі темпи його оновлення потребують систематизації, постійного моніторингу й актуалізації переліків цифрових додатків для навчання. Наголошено, що *результативність процесу цифровізації освіти залежить від* сформованості в здобувачів освіти функційної та цифрової грамотності, уміння вчитися й бути готовими до самостійної навчальної діяльності; мотивації та здатності вчителів до професійної діяльності в умовах глобальних змін, їхньої інформаційно-цифрової компетентності; створення сучасного цифрового освітнього середовища та доступу до навчальних матеріалів для всіх учасників освітнього процесу; забезпечення учнів і вчителів технічними ресурсами для навчання в змішаному, гібридному або дистанційному форматі. Прогрес цифрового суспільства зумовлює необхідність постійного та швидкого розвитку цифрової освіти.

8. Цифрова трансформація освіти як тенденція розвитку освітніх реформ та процес соціальних і культурних змін / Н. Метеленко, В. Нікітенко, Г. Васильчук, Ю. Каганов, В. Воронкова. *Humanities Studies*. 2023. Вип. 16. С. 122-134. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/288993> (дата звернення: 12.04.2025)

Цифровізація освіти є неминучою зміною форми освіти в епоху цифрових технологій, слугує вимогою інноваційного розвитку освіти, єдиним способом зміни нової екології освіти та внутрішньою рушійною силою соціального прогресу. Основою цифрової трансформації освіти як тенденції розвитку освітніх реформ та інновацій є інформатизація і цифровізація, які не відбудуться автоматично, а потребують постійного дослідження, переходу від застосування технологій до інтегрованих інновацій, формування цифрової

свідомості, культури, ефективніших методів та управління освітніми організаціями. Сприяння цифровізації освіти – неминуча вимога інноваційного розвитку та можливостей розвитку цифрової трансформації сучасної освіти, яка має важливе теоретичне значення та практичну цінність для спрямування цифрової трансформації освіти в Україні. Розглянуто трансформацію освіти, керовану цифровими технологіями, як соціальний, культурний, організаційний феномен і процес. Сформовано концепцію цифровізації освіти, яка передбачає упровадження інновацій та великих соціальних і культурних змін. Проаналізовано технологічні інновації як джерело розвитку цифровізації освіти та побудови нової екології smart-суспільства. З'ясовано стратегії цифрової трансформації освітніх установ як основу просування інновацій і змін.

9. Ростока М. Л. Зарубіжний досвід відновлення освіти на постконфліктних територіях з урахуванням впливу глобальної цифрової трансформації суспільства (аналітичний огляд). *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довід. бюл. / наук. ред. М. Л. Ростока ; бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2023. Вип. 18. С. 3-24. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737544/> (дата звернення: 12.04.2025)*

Аналітичний огляд підготовлено на виконання Рекомендацій слухання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему «Відновлення освіти на деокупованих територіях» (25 травня 2023 р.) (наказ НАПН України від 06.07.2023 р. № 30-од). Висвітлено переважно зарубіжний досвід відновлення, реформування та розвитку освіти на територіях, що опинилися в зоні воєнних конфліктів і зазнали значних освітніх втрат. Аналітичні результати структуровано за певними критеріями, кожен з яких розкриває один із векторів відновлення зруйнованого освітнього простору. Розглянуто макроконтекст, який пов'язано з дослідженнями організованого насилля в умовах глобалізації, а також розкрито поняття «нові війни», зокрема виокремлено оптимістичну та песимістичну лінію в розвитку сучасних воєн. Це

відкриває можливості для прогнозування сценаріїв, в яких відбувається процес відновлення (швидке завершення конфлікту або тривале його продовження з різним рівнем інтенсивності). Зосереджено увагу на загальних підходах до відновлення освіти, що передбачається на ефективному управлінні міжнародною допомогою, розроблено ефективні заходи з реконструкції та регенерації втрачених ресурсів, а також з пошуку дієвого співвідношення між національним і міжнародним впливом. Визначено нові підходи до відновлення базової та вищої освіти, відбудови системи знань, що було перервано внаслідок військових збройних конфліктів. Проаналізовано науковий доробок та розкрито внесок миротворчої освіти у трансформацію конфліктів, відновлення світу на рівні суспільних відносин, фактично теоретичні й концептуальні засади щодо викладання навичок світу з розв'язання конфліктів. Розглянуто новий напрям досліджень, пов'язаних з глобальною цифровою трансформацією суспільства, який може бути сучасним інструментом відновлення освіти, що впливає на майбутні моделі розвитку суспільства знань.

\

Інформаційно-аналітичні матеріали

**Цифрові інструменти для подолання освітніх втрат і розривів
в умовах війни та відновлення України
(аналітичний огляд)**

Упорядник:
Юлія КРАВЧЕНКО
*науковий співробітник
відділу наукового інформаційно-аналітичного
супроводу освіти ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського*

*Підготовлено на виконання завдань прикладного наукового дослідження
«Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти:
вітчизняний і зарубіжний досвід» (2023–2025),
науковий керівник М. Л. Ростока*

Бібліографія е-ресурсу:

Цифрові інструменти для подолання освітніх втрат і розривів в умовах війни та відновлення України (аналітичний огляд) / упоряд.: Ю. А. Кравченко; за заг. ред. М. Л. Ростока. *Інформаційно-аналітичні ресурси ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського* [офіц. сайт]. Київ, 2025. 22 с.

Рекомендовано до оприлюднення вченою радою
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,
м. Київ, вул. М. Берлінського, 9/оф.31
380 (44) 467-22-14siase@dnpb.gov.ua